

STUDIA OBSZARÓW WIEJSKICH
2018, tom 52, s. 167–176
<https://doi.org/10.7163/SOW.52.12>

KOMISJA OBSZARÓW WIEJSKICH
POLSKIE TOWARZYSTWO GEOGRAFICZNE
www.ptgeo.org.pl

INSTYTUT GEOGRAFII I PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA
POLSKA AKADEMIA NAUK
www.igipz.pan.pl

Ocena funkcjonowania gospodarstw z obszarów o dużych walorach przyrodniczych na tle gospodarstw pozostałych w województwie opolskim

Evaluation of farms from areas with high natural values in relation to other farms in the Opolskie Voivodeship

Marek Zieliński

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB
Zakład Ekonomiki Gospodarstw Rolnych
ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa
marek.zielinski@ierigz.waw.pl

Zarys treści: W opracowaniu dokonano analizy porównawczej gospodarstw z gmin o dużych walorach przyrodniczych na tle gospodarstw z gmin pozostałych w województwie opolskim. Za gminy o dużych walorach przyrodniczych uznano te, w których ustalony przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa–PIB (IUNG–PIB) wskaźnik cenności przyrodniczo-turystycznej (WCPT) był równy bądź większy od średniej krajowej (co najmniej 35,6% na 100% możliwych do osiągnięcia). W analizie porównawczej wzięto pod uwagę potencjał produkcyjny gospodarstw, organizację produkcji, produktywności czynników produkcji, dochód z gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na 1 FWU (*Family Work Unit*), udział dopłat operacyjnych w dochodzie oraz stopę inwestycji netto. Analizę wykonano, korzystając z danych z gospodarstw rolnych prowadzących rachunkowość dla polskiego Farm Accountancy Data Network (Polski FADN) w 2015 r. i z danych IUNG–PIB.

Słowa kluczowe: gospodarstwo rolne, województwo opolskie, krajobraz, różnorodność biologiczna, WPR po 2020 r.

Wstęp

Komisja Europejska w komunikacie dotyczącym przyszłości rolnictwa i produkcji żywności z 29.11.2017 r. wskazała, że jednym z podstawowych priorytetów Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) po 2020 r. będzie dalsze wzmocnienie roli sektora rolnictwa w ochronie i tworzeniu elementów krajobrazu sprzyjających ochronie różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich (KE 2017; Wäckers 2017). Takie podejście Komisji Europejskiej należy uznać za szczególnie potrzebne, gdyż na terenie Unii Europejskiej nadal postępują niekorzystne zmiany w środowisku przyrodniczym, o czym informuje m.in. wskaźnik liczebności ptaków w krajobrazie rolniczym (*common farmland bird index*). W latach 1990–2014 zmniejszył się on bowiem o 31,5 punktów procentowych (p.p.), w tym w latach 2004–2014 o 11,4 p.p. (dane Eurostatu). Nasuwa się jednak pytanie o sytuację ekonomiczną i moż-

liwości rozwoju gospodarstw rolnych funkcjonujących na obszarach o relatywnie wysokim nasyceniu cennymi przyrodniczo siedliskami? Trzeba bowiem pamiętać, że na tego typu obszarach prowadzenie efektywnej produkcji rolniczej może być utrudnione z uwagi na częste rozproszenie przestrzenne pól uprawnych i utrudniony do nich dojazd, co zwiększa koszty paliwa oraz ogranicza efektywność wykorzystania pracy ludzkiej i uprzedmiotowionej (maszyn i urządzeń). Dodatkowo, gospodarstwa z tych obszarów narażone są na wystąpienie strat produkcyjnych wynikających z większego zachwaszczenia upraw rolniczych oraz większej aktywności zwierząt dziko żyjących. Biorąc powyższe pod uwagę, należy podkreślić, że wyzwaniem WPR po 2020 r. będzie wspieranie różnorodności krajobrazu na obszarach wiejskich w taki sposób, aby minimalizować potencjalne negatywne skutki dla sytuacji ekonomicznej i możliwości rozwoju gospodarstw rolnych.

Polska ma duży potencjał obszarów o urozmaiconym krajobrazie, sprzyjający ochronie różnorodności biologicznej. Informuje o tym ustalony przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa–PIB (IUNG–PIB) wskaźnik cenności przyrodniczo-turystycznej (WCPT) dla gmin będący przeciętnym udziałem sumy powierzchni trwałych użytków zielonych, lasów, wód, a także obszarów podmokłych i innych nie poddanych antropopresji w powierzchni ogółem w otoczeniu wszystkich użytków rolnych danej gminy o promieniu 2 km¹. Przeciętny WCPT dla gmin w Polsce wynosi 35,6% na 100% możliwych do osiągnięcia, a dla gmin o WCPT równym bądź większym od średniej krajowej – 49,4%. W przypadku województwa opolskiego przeciętny WCPT dla gmin wynosi 32,9%, a dla gmin o WCPT ≥ 35,6% – 50,9%. Trzeba dodać, że obszar gmin o WCPT ≥ 35,6% stanowi 57,7% obszaru Polski i 34,1% obszaru województwa opolskiego (Łopatka i in. 2017)².

Celem artykułu jest ocena potencjału produkcyjnego, organizacji produkcji, efektywności ekonomicznej i możliwości rozwojowych gospodarstw rolnych z gmin o dużych walorach przyrodniczych o WCPT równym bądź większym od średniej krajowej (35,6%) na tle gospodarstw z gmin pozostałych w województwie opolskim, które prowadziły rachunkowość dla Polskiego FADN w 2015 r.

Materiały i metody

Analizą objęto 348 gospodarstw rolnych z województwa opolskiego prowadzących rachunkowość dla Polskiego FADN w 2015 r. Gospodarstwa podzielono na dwie grupy. Pierwszą stanowiło 65 gospodarstw (18,7% ogólnej liczby), które prowadziły produkcję rolniczą w gminach o WCPT równym bądź większym od średniej krajowej, zwanych dalej gospodarstwami z gmin o dużych walorach przyrodniczych, zaś drugą grupę stanowiły pozostałe 283 gospodarstwa (81,3%) z gmin pozostałych. W analizach postanowiono nie uwzględniać gospodarstw z intensywną organizacją produkcji, ponieważ wpływ obszarów o urozmaiconym krajobrazie na uzyskiwane efekty w tych gospodarstwach jest zazwyczaj

¹ Należy podkreślić, że cenność przyrodnicza danego obszaru zależy zarówno od stopnia jego nasycenia cennymi przyrodniczo siedliskami, jak i od stopnia ich rozproszenia na danym obszarze.

² Na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi IUNG–PIB ustalił WCPT dla gmin w ramach prac nad nową delimitacją obszarów ONW specyficzne utrudnienia w Polsce po 2018 r. Trzeba dodać, że WCPT wykorzystano również w obecnie prowadzonych przez IUNG–PIB oraz Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej–PIB pracach dla MRiRW i KE dotyczących wyznaczenia w Polsce obszarów *High Nature Value* (HNV) Farmland (Jadczyzyn i in. 2018; Łopatka i in. 2017; Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 1305/2013).

niewielki. Produkcja zwierzęca prowadzona jest w nich często przy dużym udziale pasz z zakupu, z kolei roślinna (uprawy ogrodnicze i trwałe) często przy wykorzystaniu osłon i nawadniana³.

W województwie opolskim gminy o dużych walorach przyrodniczych, o WCPT $\geq 35,6\%$, stanowią 35,2% ogółu gmin. Jak wspomniano we wstępie, przeciętny WCPT wynosi w nich 50,9%, z kolei przeciętny wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP) – 64,7 pkt⁴. W gminach tych przeciętny udział trwałych użytków zielonych w użytkach rolnych wynosi 31,7%, a udział lasów i wód w powierzchni ogółem odpowiednio 50,4% i 2,1%. Natomiast w pozostałych gminach województwa opolskiego przeciętny WCPT wynosi 23,1%, a WWRPP – 83,4 pkt. Trzeba dodać, że w gminach tych przeciętny udział trwałych użytków zielonych w użytkach rolnych wynosi 14,6%, a udział lasów i wód w powierzchni ogółem odpowiednio 14,9% i 1,4% (ryc. 1, 2 i 3).

W wyodrębnionych dwóch grupach gospodarstw analizie porównawczej poddano: potencjał produkcyjny:

- 1) powierzchnię użytków rolnych wyrażoną w ha,
 - nakłady pracy ogółem w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych określone w godzinach,
 - średnią wartość kapitału w przeliczeniu na 1 AWU (*Annual Work Unit*) w tys. zł/AWU,
 - jakość gleb gruntów własnych wyrażoną wskaźnikiem bonitacji gleb (pkt.),
 - udział gospodarstw położonych na terenach ONW (%),
- 2) organizację produkcji:
- 3) udział gruntów ornych (GO) w użytkach rolnych (%),
 - udział zbóż w GO (%),
 - udział trwałych użytków zielonych w użytkach rolnych (%),
 - obsadę zwierząt wyrażoną w sztukach przeliczeniowych na 1 ha GO (LU/ha GO),
 - produktywność, efektywność ekonomiczną oraz możliwości inwestycyjne:
 - produktywność ziemi (tys. zł/ha UR) ustaloną jako relacja wartości produkcji ogółem w gospodarstwie do powierzchni użytków rolnych,
 - produktywność kapitału (%) ustaloną jako relacja wartości produkcji ogółem w gospodarstwie do średniej wartości kapitału,
 - produktywność pracy (tys. zł/AWU) ustaloną jako relacja wartości produkcji ogółem do liczby osób pełnozatrudnionych,
 - dochód z gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na 1 FWU (*Family Work Unit*) (tys. zł),
 - udział dopłat operacyjnych w dochodzie z gospodarstwa rolnego (%),
 - stopę inwestycji netto (%) określoną jako relacja inwestycji netto do amortyzacji.

³ Za gospodarstwa z intensywną organizacją produkcji uznano te, które w 2015 r. przekroczyły wartość progową co najmniej jednego z trzech wydzielonych wskaźników techniczno-organizacyjnych (obsada zwierząt równa bądź większa od 1,0 LU na 1 ha użytków rolnych, udział upraw trwałych w użytkach rolnych równy bądź większy od 37,2%, udział upraw ogrodniczych w użytkach rolnych równy bądź większy od 17,4%). Metodę wydziałania gospodarstw z intensywną organizacją produkcji szczegółowo opisano w opracowaniach W. Józwiaka i in. (2017) oraz M. Zielińskiego i in. (2017).

⁴ Ustalony przez IUNG–PIB WWRPP uwzględnia czynniki wpływające na jakość przyrodniczych warunków gospodarowania, takie jak: jakość gleb, warunki wodne, rzeźba terenu oraz agroklimat. Każdemu z nich przypisano wagę proporcjonalną do jego wpływu na plon roślin uprawnych. Wskaźnik WWRPP obliczany jako suma tych czynników maksymalnie może osiągać 120 pkt. Przeciętny WWRPP dla Polski wynosi 66,8 pkt. (Jadczyzyn i in. 2013).

Ryc. 1. Rozkład gmin o dużych walorach przyrodniczych oraz gmin pozostałych w województwie opolskim i w Polsce

1 – gminy o dużej cenności przyrodniczej o WCPT $\geq 35,6\%$ w Polsce, 2 – gminy o dużej cenności przyrodniczej o WCPT $\geq 35,6\%$ w województwie opolskim, 3 – pozostałe gminy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych IUNG–PIB, podobnie ryciny 2 i 3.

Distribution of municipalities with high natural values and other municipalities in the Opolskie Voivodeship and in Poland

1 – municipalities with high nature value with WCPT $\geq 35,6\%$ in Poland, 2 – municipalities with high nature value with WCPT $\geq 35,6\%$ in the Opolskie Voivodeship, 3 – other municipalities.

Source: own study based on the Institute of Soil Science and Plant Cultivation–SRI data, like figures 2 and 3.

Struktura analizowanych gospodarstw

Analizę porównawczą gospodarstw rolnych rozpoczęto od określenia różnic istniejących w ich strukturze według posiadanej wielkości ekonomicznej wyrażonej w tys. euro produkcji standardowej (*Standard Output* – SO) i typu rolniczego (TF 8⁵). W gospodarstwach z gmin o dużych walorach przyrodniczych, jak i gospodarstwach z gmin pozostałych większy udział miały gospodarstwa o wielkości ekonomicznej wynoszącej powyżej 25 tys. euro SO, bo odpowiednio 64,6% i 56,7% ogółu gospodarstw. Oznacza to, że mniejszy udział miały gospodarstwa o wielkości ekonomicznej do 25 tys. euro SO – odpowiednio 35,4% i 43,3% (ryc. 4).

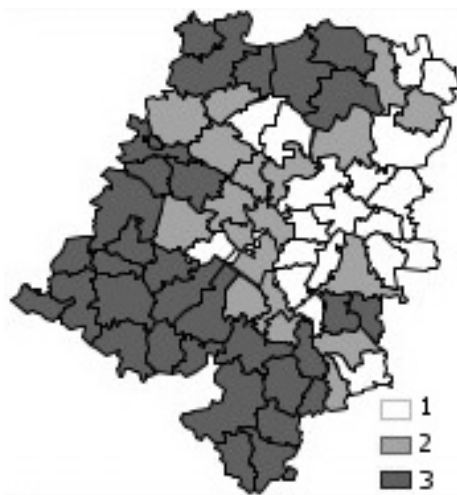
Z analizy gospodarstw według typu produkcyjnego wynika, że wśród gospodarstw z gmin o dużych walorach przyrodniczych znaczący udział miały gospodarstwa z produkcją wielostronną lub z uprawami polowymi. Mniejsze znaczenie miały gospodarstwa z chowem zwierząt trawożernych ogółem⁶, a znikomy udział stanowiły gospodarstwa z uprawami ogrodniczymi i trwałymi. W przypadku gospodarstw z gmin pozostałych dominowały gospodarstwa z uprawami polowymi, natomiast drugim typem rolniczym pod względem udziału były gospodarstwa z produkcją wielostronną. Udział gospodarstw z chowem zwierząt trawożernych ogółem był marginalny (ryc. 5).

⁵ Type of farming

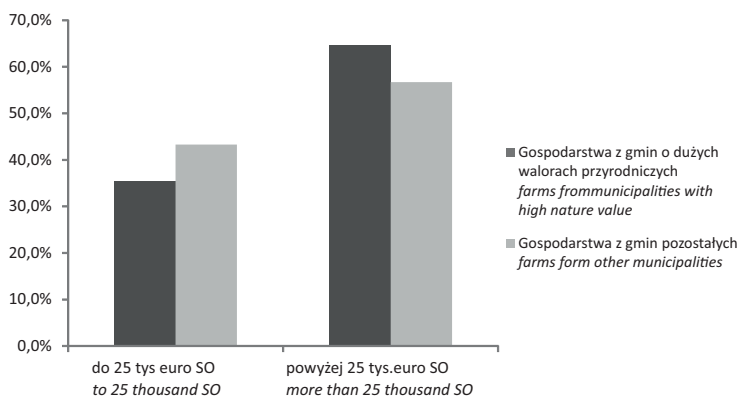
⁶ Dotyczy krów mlecznych i pozostałych zwierząt trawożernych.

Ryc. 2. Rozkład gmin o dużych walorach przyrodniczych oraz gmin pozostałych w województwie opolskim. 1 – gminy o WCPT $\geq 35,6\%$, 2 – pozostałe gminy
Distribution of municipalities with high natural values and other municipalities in the Opolskie Voivodeship. 1 – municipalities with WCPT $\geq 35,6\%$, 2 – other municipalities.

Ryc. 3. Rozkład gmin w województwie opolskim według wskaźnika WWRPP. 1 – gminy o WWRPP poniżej średniej krajowej (66,8 pkt), 2 – gminy o WWRPP 66,8–76,8 pkt, 3 – gminy o WRRPP $\geq 76,8$ pkt.
WWRPP indicator in the Opolskie Voivodeship. 1 – municipalities with WRPP lower than 66.8 pt, 2 – municipalities with WWRPP 66.8–76.8 pt, 3 – municipality with WWRPP $\geq 76,8$ pt.

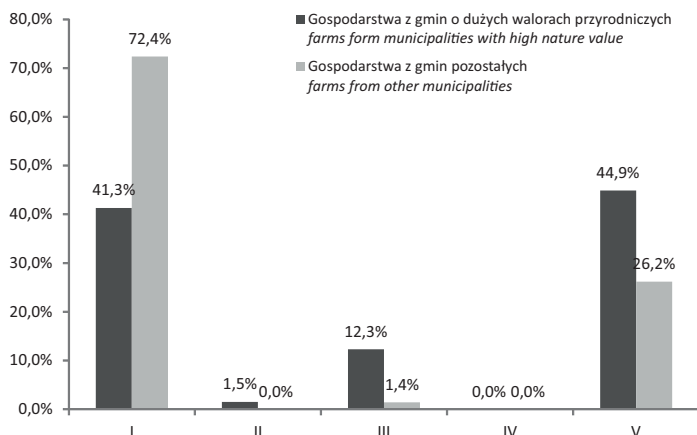

Ryc. 4. Struktura procentowa analizowanych gospodarstw z gmin o dużych walorach przyrodniczych oraz gospodarstw z gmin pozostałych w województwie opolskim w 2015 r. według posiadanej wielkości ekonomicznej (tys. euro SO)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiego FADN za 2015 r., podobnie pozostałe ryciny i tabele.

Structure of analyzed farms located in municipalities with high natural values and other farms in the Opolskie Voivodeship in 2015 by their economic size (EUR thous. SO)

Source: own study based on the Polish FADN data in 2015, like remaining figures and tables.

Ryc. 5. Struktura procentowa analizowanych gospodarstw z gmin o dużych walorach przyrodniczych oraz gospodarstw z gmin pozostałych w województwie opolskim w 2015 r. według posiadanego typu rolniczego (TF8). I – uprawy polowe (1), II – uprawy ogrodnicze i trwałe (2 i 4), III – zwierzęta trawożerne ogółem (5 i 6), IV – zwierzęta ziarnożerne (7), V – produkcja wielostronna (8).

Structure of analyzed farms located in municipalities with high natural values and other farms in the Opolskie Voivodeship in 2015 by type of farming (TF8). I – field farms, II – horticulture and permanent crops, III – farms with animal grazing, IV – granivore animal farms, V – mixed farms.

Potencjał produkcyjny oraz struktura produkcji analizowanych gospodarstw

Z danych liczbowych zestawionych w tabeli 1 wynika, że gospodarstwa z gmin o dużych walorach przyrodniczych na tle gospodarstw z gmin pozostałych miały mniejszą o 14,8% powierzchnię użytków rolnych. Miały one nadto większe o 28,7% nakłady pracy w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych i mniejszą o 15,5% średnią wartość kapitału w przeliczeniu na 1 AWU.

Gospodarstwa obu grup zdecydowanie różniły się jakością posiadanych gleb. W gospodarstwach z gmin o dużych walorach przyrodniczych wskaźnik bonitacji gleb własnych wyniósł 0,8 i wartość ta była o 33,3% mniejsza niż w gospodarstwach pozostałych. Trzeba podkreślić, że relacja ta znalazła wyraz w udziale gospodarstw położonych na obszarach ONW. W gospodarstwach z gmin o dużych walorach przyrodniczych ich udział wyniósł bowiem 52,3%. Podczas gdy w gospodarstwach pozostałych 5,6% (tab. 1).

Tabela 1. Potencjał produkcyjny analizowanych gospodarstw z gmin o dużych walorach przyrodniczych i gospodarstw z gmin pozostałych w województwie opolskim w 2015 r.

Wyszczególnienie	Gospodarstwa z gmin	
	o dużych walorach przyrodniczych	pozostałych
Powierzchnia UR (ha)	46,8	54,9
Nakłady pracy ogółem w przeliczeniu na 1 ha UR (godz/1 ha UR)	77,5	60,2
Średnia wartość kapitału w przeliczeniu na 1 AWU (tys. zł/AWU)	401,7	475,4
Wskaźnik bonitacji gleb własnych (pkt)	0,8	1,2
Udział gospodarstw położonych na terenach ONW (%)	52,3	5,6

Analiza wybranych wskaźników charakteryzujących w gospodarstwie rolnym organizację produkcji wskazuje na istnienie różnic między gospodarstwami z gmin o dużych walorach przyrodniczych i z gmin pozostałych. W tych pierwszych mniejsze znaczenie w strukturze użytków rolnych miały grunty orne, natomiast w strukturze gruntów ornych większe znaczenie miała uprawa zbóż. Co ważne, w gospodarstwach z gmin o dużych walorach przyrodniczych udział zbóż w gruntach ornych był na tyle duży, że zapewne utrudniał prawidłowy dobór przedplonów⁷. Poza tym gospodarstwa z gmin o dużych walorach przyrodniczych miały większy udział trwałych użytków zielonych w użytkach rolnych i zdecydowanie większą obsadę zwierząt liczoną w jednostkach przeliczeniowych (LU) na 1 ha gruntów ornych. Jedną z ważnych przyczyn większej obsady zwierząt w gospodarstwach z gmin o dużych walorach przyrodniczych jest zapewne relatywnie niska jakość użytkowanych gleb, co w rezultacie powoduje konieczność stosowania w większym zakresie odzwierzęcych nawozów naturalnych, które poprawiają urodzajność takich gleb (tab. 2).

Tabela 2. Wybrane charakterystyki organizacji produkcji w analizowanych gospodarstwach z gmin o dużych walorach przyrodniczych i w gospodarstwach z gmin pozostałych w województwie opolskim w 2015 r.

Wyszczególnienie	Gospodarstwa z gmin	
	o dużych walorach przyrodniczych	pozostałych
Udział gruntów ornych w użytkach rolnych (%) w tym:	84,4	96,9
udział zbóż w gruntach ornych	78,4	68,8
Udział trwałych użytków zielonych w użytkach rolnych (%)	15,6	3,1
Obsada zwierząt na 1 ha gruntów ornych (LU/ha)	0,6	0,2

Produktywność, dochodowość oraz możliwości rozwojowe analizowanych gospodarstw

Dane liczbowe zawarte w tabeli 3 wskazują, że gospodarstwa z gmin o dużych walorach przyrodniczych w porównaniu z gospodarstwami z gmin pozostałych miały mniejsze produktywności czynników produkcji. Największa różnica na niekorzyść tych pierwszych wystąpiła w przypadku produktywności pracy i wyniosła 34,8%. Ma to związek z wyraźnie mniejszą wartością zrealizowanej produkcji i większymi nakładami pracy ponoszonymi na jej uzyskanie. Natomiast w przypadku produktywności ziemi i kapitału różnica ta na ich niekorzyść wyniosła odpowiednio 15,9% i 7,5 p.p.

Do oceny sytuacji ekonomicznej badanych gospodarstw posłużono się dochodem z gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na 1 FWU. W gospodarstwach z gmin o dużych walorach przyrodniczych w porównaniu z pozostałymi był on mniejszy o 56%. Na uwagę zwraca również fakt, że w gospodarstwach z gmin o dużych walorach przyrodniczych dochód ten zrealizowany był wyłącznie dzięki uzyskanym dopłatom do działalności operacyjnej. W gospodarstwach tych udział dopłat operacyjnych w dochodzie wyniósł bowiem 142,6%, podczas gdy w gospodarstwach z gmin pozostałych 75,9% (tab. 4).

⁷ Według A. Harasima (2006), dopuszczalny udział zbóż w strukturze zasiewów wynosi 75%.

Tabela 3. Produktywność czynników produkcji w analizowanych gospodarstwach z gmin o dużych walorach przyrodniczych i w gospodarstwach z gmin pozostałych w województwie opolskim w 2015 r.

Wyszczególnienie	Gospodarstwa z gmin	
	o dużych walorach przyrodniczych	pozostałych
Produktywność ziemi (tys. zł/ha)	3,7	4,4
Produktywność pracy (tys. zł/AWU)	102,0	156,4
Produktywność kapitału (%)	25,4	32,9

Tabela 4. Sytuacja ekonomiczna i możliwości rozwojowe analizowanych gospodarstw z gmin o dużych walorach przyrodniczych i gospodarstw z gmin pozostałych w województwie opolskim w 2015 r.

Wyszczególnienie	Gospodarstwa z gmin	
	o dużych walorach przyrodniczych	pozostałych
Dochód z gospodarstwa w przeliczeniu na 1 FWU (tys. zł)	22,2	50,5
Udział dopłat operacyjnych w dochodzie z gospodarstwa (%)	142,6	75,9
Stopa inwestycji netto (%)	9,5	60,4

W gospodarstwach z gmin o dużych walorach przyrodniczych dochód na 1 FWU nie zapewniał opłaty pracy własnej właściciela i członków jego rodziny na poziomie parytetowym odpowiadającym średniej rocznej płacy netto w gospodarce narodowej w roku 2015⁸. W gospodarstwach tych dochód w przeliczeniu na 1 FWU był bowiem mniejszy o 28,8% od dochodu parytetowego. W zdecydowanie lepszej sytuacji pod tym względem były gospodarstwa z gmin pozostałych, gdzie dochód ten był większy o 61,9% od dochodu parytetowego.

W gospodarstwach z gmin o dużych walorach przyrodniczych w porównaniu z gospodarstwami z gmin pozostałych gorsza sytuacja ekonomiczna ograniczyła ich możliwości inwestycyjne. Stopa inwestycji netto wyniosła bowiem 9,5%, podczas gdy w gospodarstwach będących punktem odniesienia była ona zdecydowanie większa i wyniosła 60,4% (tab. 4).

Podsumowanie i wnioski

W opracowaniu dokonano analizy porównawczej potencjału produkcyjnego, organizacji produkcji, produktywności czynników produkcji, sytuacji ekonomicznej i możliwości inwestycyjnych dwóch grup gospodarstw rolnych z województwa opolskiego, które prowadziły nieprzerwanie rachunkowość dla Polskiego FADN w 2015 r. Pierwszą grupę stanowiło 65 gospodarstw, które funkcjonowały w gminach o dużych walorach przyrodniczych o WCPT równym bądź większym od średniej krajowej (35,6%), zaś drugą – 283 gospodarstw z gmin pozostałych.

⁸ W 2015 r. przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej wyniosło 31,2 tys. zł (Żekało i in. 2016).

Na podstawie przeprowadzonej analizy ustalono, że gospodarstwa z gmin o dużych walorach przyrodniczych na tle gospodarstw z gmin pozostałych cechują się mniejszą powierzchnią użytków rolnych i zdecydowanie gorszą ich jakością. Ponoszą większe nakłady pracy ogółem w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych oraz charakteryzują się mniejszą średnią wartością kapitału w przeliczeniu na 1 AWU. Gospodarstwa te mają mniejszą produktywność pracy, ziemi i kapitału. Osiągają zdecydowanie mniejszy dochód w przeliczeniu na 1 FWU, który nie zapewnia opłaty pracy własnej właściciela i członków jego rodziny na poziomie parytetowym odpowiadającym średniej rocznej płacy netto w gospodarce narodowej. Trzeba również dodać, że gospodarstwa te osiągnęły dochód wyłącznie dzięki uzyskanym dopłatom do działalności operacyjnej. Mimo to cechuje je dodatnia stopa inwestycji netto, aczkolwiek jest ona zdecydowanie mniejsza niż w gospodarstwach będących punktem odniesienia.

Przeprowadzona analiza wykazała, że gospodarstwa z gmin o dużych walorach przyrodniczych na tle gospodarstw pozostałych w województwie opolskim są w gorszej sytuacji ekonomicznej. Oznacza to, że aby sprostać ustaleniom KE odnośnie potrzeby dalszego zwiększania wkładu sektora rolnictwa w ochronę elementów krajobrazu sprzyjających ochronie różnorodności biologicznej po 2020 r., należy rozważyć możliwość przyznania większego wsparcia dla gospodarstw rolnych z obszarów o urozmaiconym krajobrazie obszarów wiejskich. Tym bardziej, że obszary te nierzadko występują również poza obszarami Natura 2000. Należy jednak zaakcentować, że próba analizowanych gospodarstw rolnych z gmin o dużych walorach przyrodniczych i z gmin pozostałych w województwie opolskim nie jest wolna od słabości statystycznych wynikających z relatywnie małej ich liczebności w bazie polskiego FADN, co może nie odwzorowywać w pełni siły i kierunku możliwości rozwojowych wszystkich gospodarstw z tych gmin.

Bibliografia

- Harasim A.**, 2006, *Przewodnik ekonomiczno-rolniczy w zarysie*, IUNG–PIB, Puławy.
- Jadczyzyn J., Kopiński J., Kuś J., Łopatka A., Madej A., Matyka M., Musiał W., Siebielec G.**, 2013, *Rolnictwo na obszarach specyficznych. Powszechny Spis Rolny 2010*, GUS, Warszawa.
- Jadczyzyn J., Brzezińska K., Feledyn-Szewczyk B., Horabik D., Józwiak W., Kagan A., Krogulec J., Kujawa K., Piórkowski H., Sobierajewska J., Stalenga J., Zieliński M.**, 2018, *Wyznaczenie potencjalnych obszarów HNV Farmland w oparciu o rozszerzony zakres komponentów środowiska przyrodniczego i obszary ekstensywnej produkcji rolnej*, Prezentacja dla MRiRW, Warszawa,
- Józwiak W., Kagan A., Zieliński M.**, 2017, *Description and results of the fine-tuning procedure's application in Poland*, Raport IERIGŻ–PIB dla Komisji Europejskiej.
- Łopatka A., Koza P., Siebielec G.**, 2017, *Propozycja metodyki wydzielenia zasięgów obszarów ONW typ specyficzny wg tzw. kryteriów krajowych*, ekspertyza dla MRiRW, Warszawa.
- KE, 2017, *Przyszłość rolnictwa i produkcji żywności*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomicznego-Społecznego i Komitetu Regionów, Komisja Europejska, Bruksela, COM (2017)713 final.
- Rocznik statystyczny rolnictwa*, 2012, GUS, Warszawa.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr. 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005.

The future of food&farming. Protecting the environment&tackling climate change. Fact Sheet. CAP and the environment, 2017, Komisja Europejska, Bruksela.

Wäckers F., 2017, *Increasing biodiversity and profitability*, Prezentacja z konferencji *The 2017 EU Agricultural Outlook*, Komisja Europejska, Bruksela, 18–19 grudnia 2017 r.

Zieliński M., Sobierajewska J., Kagan A., 2017, *Aktualizacja metody wyznaczania gospodarstw i obszarów o ekstensywnej produkcji rolnej w ramach HNV wraz z obszarami charakterystycznymi dla HNV (wariant II)*, ekspertyza IERiGŻ-PIB dla MRiRW, Warszawa.

Żekało M., Abramczuk Ł., Czudowska M., Jabłoński K., 2016, *Produkcja, koszty i dochody z wybranych produktów rolniczych w latach 2014–2015*, IERiGŻ, Warszawa.

Pozostałe źródła:

Dane Eurostatu

Dane Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa–PIB w Puławach.

Summary

The aim of this paper was a comparative assessment of a production potential, organization, economic status and investment ability of two groups of farms from the Opolskie Voivodeship by implementing the Polish Farm Accountancy Data Network (Polish FADN) in 2015. The first group consisted of farms located in municipalities with high level of natural values and the second group comprised farms from other municipalities. Areas with high level of natural values were considered those, in which index of natural and tourist quality established by the Institute of Soil Science and Plant Cultivation Institute was equal to or greater than the national average (at least 35.6% per 100% possible to achieve). The analysis employed data from farms conducting accountancy for the Polish FADN in 2015 and from the Institute of Soil Science and Plant Cultivation – State Research Institute.

Key words. farms, Opolskie Voivodeship, landscape, biodiversity, Common Agricultural Policy.